

tællingen virker ikke urimelig, og man kan kun håbe, at hans arbejde fører til skærpet opmærksomhed på dette punkt.

Selv om de følgende tællinger som nævnt får en mindre udførlig behandling end 1769-tællingen, er også disse afsnit præget af forfatterens metodiske stringens, der blandt andet viser sig i hans omhyggelige beskæftigelse med alle led i de endelige tællingsresultaters tilblivelsesproces. Erkendelsen af nødvendigheden herfor er ikke ny, men det er velgørende at se synspunktet bragt i så konsekvent anvendelse, som det her er tilfældet; derfor bliver blandt andet hans understregning af den kvalitative forbedring i folketællingerne i den betragtede periode også overbevisende – selv om synspunktet ingenlunde er nyt.

Nogle af forfatterens vurderinger lader sig selvfølgelig diskutere, men det drejer sig mest om mindre væsentlige punkter, der på ingen måde kan ændre noget i den positive vurdering, som må blive dette arbejde til del.

Ingwer Ernst Momsen har med denne afhandling placeret sig centralt i dansk – og selvfølgelig også slesvig-holstensk – social- og befolkningshistorisk forskning.

Jørgen Elklit

Aktstykker til de norske Stændermøders historie 1548–1661. Udg. for Kjelde-skriftfondet ved O. A. Johnsen og R. Fladby. Bind II hefte 2 og III hefte 1 ved Rolf Fladby. Oslo 1969–74. viii + 350, 273 s. N. kr. 17.00 og 25.00.

Efter udsendelsen af sin store og stofmættede disputats om »De norske stænder 1537–1661« (1906) påtog O. A. Johnsen sig at udgive aktmaterialet til stændermødernes historie *in extenso* for 'Kjeldeskriftfondet' (da. 'Den norske historiske Kildeskriftkommission'). Det første hefte udkom i 1911, men professor Johnsen nåede ikke at afslutte udgaven før sin død i 1954; fortsættelsen og fuldførelsen af arbejdet har senere dr. Rolf Fladby påtaget sig. Andet binds afsluttende hefte kom i 1969 og tredje binds første hefte i 1974, omfattende det meget centrale og vigtige aktmateriale mellem Frederik III.s hyldning i efteråret 1648 og suverænitetssakterne 1661; tilsyneladende mangler udgaven nu kun det afsluttende registerhefte. Udgiverteknisk har O. A. Johnsen og efter ham dr. Fladby (fra alle synspunkter hensigtsmæssigt) valgt at følge retningslinier, der ligger nært op ad de principper, Kr. Erslev valgte i sin sagligt nært beslægtede udgave af akterne til rigsrådets og de danske stændermøders historie i Christian IV.s regeringstid (jf. (Norsk) Hist. tidsskr. 1907, s. 81 ff.; bind I, indledningen s. II ff.).

Bemærkelsesværdigt og værdifuldt er det, at dr. Fladby har optaget det idé-historisk vigtige og historiografisk argumenterede, anonyme skrift om 'Norges rige arfverige', som blev overrakt Frederik III ved hyldningen 1656, og som allerede M. Birkeland tilskrev mag. Jens Dolmer. Identifikationen blev underbygget af Gustav Storm i 1884 og er blevet accepteret af senere historikere (deriblandt af J. A. Fridericia). C. O. Bøggild-Andersen har dog ment at kunne spore Hannibal Sehesteds absolutistiske farvede indflydelse i skriftet

(Hannibal Sehested I, Kbh. 1946, s. 102 f.), en tanke som Halvdan Koht siden har arbejdet videre med (Inn i einveldet 1657–1661, Oslo 1960, s. 37 f., 43 ff.).

E. Ladewig Petersen

Hans Landberg, Lars Ekholm, Roland Nordlund, Sven A. Nilsson: Det kontinentale krigets økonomi. Studier i krigsfinansiering under svensk stormagtstid. Studia Historica Upsaliensia XXXVI. Scandinavian University Books, Kristianstad, 1971. 506 s. 20 sv. kr.

Et af de store projekter, hvorom den svenske historiske forskning i det sidste årti har koncentreret sig, er »Sociala och statsfinansiella problem i 1600-talets svenska samhälle«, der foregår ved Historiska Institutionen ved universitetet i Uppsala. Indenfor projektets rammer er tidligere udkommet bl. a. Kurt Agren: Adels bönder och kronan. Skatter och besvär i Uppland 1650–1680, 1964 og Hans Landberg: Statsfinans och kungamakt. Karl X Gustav inför polska kriget, 1969 (jvnf. HT 12. rk. V. s. 249).

I erkendelse af, at ikke mindst de finansielle aspekter af Sveriges militære engagement i det 17. årh. meget fundamentalt påvirkede såvel de sociale som de økonomiske forhold i landet, har studiegruppen i en årrække drevet en intensiv forskning i det meget omfattende problemkompleks: Hvorledes finansierede Sverige disse mange krige?

Det foreliggende værk består af tre afhandlinger: »Krig på kredit. Svensk rustningsfinansiering våren 1655« af Hans Landberg, »Kontributioner och krediter. Svensk krigsfinansiering 1630–1631« af Lars Ekholm samt »Krig genom ombud. De svenska krigsfinanserna och Heilbronnförbundet 1633« af Roland Nordlund. Endelig har lederen af projektet, professor Sven A. Nilsson, leveret en »Zusammenfassung. Kriegsfinanzierung während der schwedischen Grossmachtzeit«, som er meget mere end et resumé af de tre afhandlinger, men snarere en syntese af den hidtidige forskning.

Landbergs afhandling er tidligere publiceret som en del af hans ovenfor nævnte disputats fra 1969 (Carl X Gustaf-Studier nr. 4), og det kan undre, at man kun to år senere har genoptrykt den. Hensigten har imidlertid været at sammenstille analyser af krigsfinansieringen på tre forskellige faser af krigsudviklingen: 1) den egentlige oprustning før krigsudbruddet, 2) tiden umiddelbart efter krigshandlingernes begyndelse og 3) den fase hvori krigen venttes at kunne finansiere sig selv.

Alle tre afhandlinger gennemgår meget nøje den forskellige teknik, der tages i anvendelse ved fremskaffelsen af de nødvendige ressourcer. Landbergs vigtigste resultat er, at man i den ældre forskning har overvurderet de svenske statsfinanser. I virkeligheden kunne Karl X Gustav kun gennemføre oprustningen i 1655 ved optagelse af store lån især hos rigets højeste finansmænd mod pant i ikke alene det indeværende, men også det kommende års statsindtægter. For at krigen skulle kunne blive vellykket set fra et økonomisk synspunkt, var det altså nødvendigt, at man hurtigt opnåede sådanne